

JURNAL BAHASA, SASTERA DAN BUDAYA

<https://e-journal.uum.edu.my/index.php/rentas>

How to cite this article:

Saimon. A., & Nor Aisyah Hafiza Tazudin. (2022). Leksis gender dalam novel A. Samad Said: Satu analisis medan semantik. *RENTAS: Jurnal Bahasa, Sastra dan Budaya*, 1, Julai, 2022, 51 – 85. <https://doi.org/10.32890/rentas2022.1.2>

**LEKSIS GENDER DALAM NOVEL A. SAMAD SAID:
SATU ANALISIS MEDAN SEMANTIK**

*(Gender Lexis in Selected Novel A. Samad Said:
A Semantic Field Analysis)*

¹Aminnudin Saimon & ²Nor Aisyah Hafiza Tazudin

¹Kulliyyah of Languages and Management,
International Islamic University Malaysia, Pagoh, Johor.

²Universiti Putra Malaysia

¹Corresponding author: deanamin@iium.edu.my

Received: 20/2/2022   Revised: 13/6/2022   Accepted: 4/7/2022   Published: 31/7/2022

ABSTRAK

Leksis merupakan unit yang penting dalam bahasa terutamanya dalam pembentukan ayat. Dari sudut linguistik, leksis merupakan perbendaharaan kata dalam bahasa. Dari sudut linguistik, leksis gender ialah perbendaharaan kata yang melibatkan jantina sama ada jantina lelaki, perempuan atau neuter (neutral). Penyelidik menyenaraikan dua objektif kajian yang utama, iaitu, mengenal pasti penggunaan leksis gender dalam novel terpilih A. Samad Said dan menginterpretasi leksis gender menggunakan teori Medan Semantik (Syed M. Naquib al-Attas, 2001). Data penyelidikan dikumpul daripada empat buah novel terpilih A. Samad Said, iaitu *'Langit Petang (1980)'*, *'Di Hadapan Pulau (2000)'*, *'Sungai Mengalir Lesu (2005)'*, dan *'Adik*

Datang (2012)’. Dalam penyelidikan ini, penyelidik menggunakan kaedah kualitatif bagi menjawab objektif kajian. Penyelidik juga menggunakan kaedah analisis kandungan teks bagi mengenal pasti lexis gender yang terdapat dalam novel terpilih A. Samad Said. Data lexis gender yang terdapat pada novel tersebut akan dianalisis menggunakan Teori Medan Semantik S. Ullmann (1963) menerusi pendekatan model analisis T. Izutsu (1964) dan Syed M. Naquib al-Attas (1970 dan 2001). Hasil penyelidikan mendapati bahawa lexis gender yang dipaparkan dalam novel terpilih A. Samad Said dikategorikan kepada tujuh kata fokus, iaitu kekeluargaan, bentuk panggilan, gelaran, pekerjaan/jawatan, kata sifat, kata ganti nama diri dan kata nama. Selanjutnya, daripada 10,398 lexis gender yang dikaji, didapati lexis gender daripada kategori kata ganti nama diri mencatatkan jumlah tertinggi, iaitu sebanyak 5,297 kekerapan, diikuti pula lexis gender daripada kategori kekeluargaan yang berjumlah 1,928 kekerapan dan lexis gender daripada kategori bentuk panggilan sebanyak 1,410 kekerapan. Hasil dapatan akhir menunjukkan bahawa setiap kata fokus akan menerbitkan satu konsepsi berdasarkan medan semantik yang melatarinya. Kata fokus yang dinyatakan mempunyai jalinannya dengan makna setiap kata kunci yang mengelilingi kata fokus yang membentuk lingkungan konsepsi sehingga membentuk medan semantik bagi lexis gender dalam novel terpilih A. Samad Said.

Kata Kunci: Lexis gender, medan semantik, novel A. Samad Said, kata fokus, kata kunci.

ABSTRACT

Lexis is an important unit in language, especially in the formation of sentences. From a linguistic view, lexis is the vocabulary of a language. Gender lexis is vocabulary that involves gender, whether male, female or neuter (neutral). The researcher listed three main research objectives, namely, identifying the use of gender lexis in selected novels by A. Samad Said, interpreting gender lexis using the Semantic Field theory (Syed M. Naquib al-Attas, 2001), and explaining the interweaving of gender lexis with the semantic field in A. Samad Said's novel. Research data was collected from four selected novels by A. Samad Said, namely 'Langit Petang (1980)', 'Di Hadapan Pulau

(2000)', 'Sungai Mengalari Lesu (2005)', and 'Adik Datang (2012). In this research, the researcher used qualitative methods to answer the research objectives. The researcher also used the text content analysis method to identify the gender lexis found in the selected novels of A. Samad Said. The data will be analyzed using S. Ullmann's Semantic Field Theory (1963) through the analytical model approach of T. Izutsu (1964) and Syed M. Naquib al-Attas (1970 and 2001). The results of the research found that the gender lexis displayed in the selected novel of A. Samad Said is categorized into seven focus words, namely, kinship, appellative system, designation, job/position, adjective words, personal pronouns and nouns. Furthermore, from the 10,398 gender lexis studied, it was found that gender lexis from the personal pronoun category recorded the highest number, which was 5,297 frequencies, followed by gender lexis from the family category with 1,928 frequencies and gender lexis from the vocation category with 1,410 frequencies. The final findings show that each focus word will produce a conception based on the semantic field that surrounds it. The stated focus word has its interweaving with the meaning of each key word that surrounds the focus word that forms the conceptual environment to establish a semantic field for the gender lexis in the selected novel of A. Samad Said.

PENGENALAN

Leksis ialah unit bahasa yang terkecil yang mengandungi makna. Lyons (1968) berpendapat bahawa perkataan merupakan suatu 'tanda' yang mencakupi dua bahagian, iaitu bentuk dan makna. Setiap ayat yang gramatis terbentuk daripada lexis dan daripada lexis pula membentuk bahasa. Selain itu, golongan kata seperti sinonim, antonim, hiponim, polisemi dan homograf terbentuk daripada lexis. Golongan kata seperti yang dinyatakan merupakan komponen utama dalam perkamusan. Oleh hal yang demikian, Lyons (1968) berpendapat bahawa kata merupakan unit teristimewa khusus bagi nahu tradisional dan kata ialah asas bagi perbezaan yang sering dibuat antara morfologi dengan sintaksis, dan juga merupakan unit utama dalam leksikografi. Selain berperanan dalam perkamusan, lexis juga berperanan dalam idiom atau peribahasa. Menurut Jos Daniel Parera (1993), leksikon merupakan satu himpunan kata atau idiom sebuah bahasa; ada pelbagai macam sesuai dengan bidang pemakaian kata dan idiom tersebut.

Lyons (1968) memberi definisi gender atau nama tradisionalnya, genus merupakan perkataan yang berasal daripada satu perkataan yang umum, yang bermakna ‘golongan’ atau ‘jenis’ (Romawi genus). Dalam nahu tradisional, nama untuk ketiga-tiga genus yang terdapat dalam bahasa Indo-Eropah Klasik ialah ‘maskulin’, ‘feminin’ dan ‘neuter’. Gender dari sudut linguistik pula bermaksud klasifikasi nahu tentang kata nama atau kata-kata yang berkaitan yang merujuk kepada jantina lelaki atau perempuan, dan yang bersifat neuter, iaitu yang tidak merujuk kepada sebarang jantina (S. Nathesan, 2008). Dengan kata yang lebih mudah maksud gender itu ialah kata yang berkait dengan jantina. Contohnya, ‘bapa’, ‘suami’, ‘jantan’ ialah gender yang berkaitan dengan lelaki. Begitu juga halnya dengan gender yang berkaitan dengan perempuan. Dalam penyelidikan ini, gender yang dikaji ialah lelaki, perempuan dan neuter. Dalam budaya Melayu, banyak leksis yang berkaitan gender terhasil, antaranya dalam bentuk panggilan dan kekeluargaan seperti ‘pak’, ‘paman’, ‘anjang’, ‘busu’ dan ‘pok teh’.

Leksis gender mempunyai definisinya sendiri, iaitu perkataan atau leksikal yang digunakan bagi merujuk kepada sesuatu jantina. Maknanya di sini, leksis gender merupakan perkataan atau leksikal yang merujuk kepada sesuatu pemilikan yang terdapat pada jantina (Aminnudin Saimon, 2015). Perkataan atau leksikal yang merujuk kepada jantina mempunyai jumlah yang banyak seperti leksikal yang digunakan untuk merujuk panggilan, gelaran, kata sifat dan jawatan atau pekerjaan. Oleh itu, kajian ini adalah untuk melihat penggunaan kata fokus dan kata kunci yang terdapat dalam leksis gender.

Medan semantik merupakan satu lingkungan yang mengandungi sejumlah kata kunci yang mengelilingi satu kata fokus sebagai pusatnya (Rozita Che Rodi, 2013). Kata kunci bagi sesuatu bahasa atau teks ataupun wacana ialah sejumlah perkataan yang penting dan sangat kuat dalam menentukan pembentukan struktur perkongsian bagi sesebuah masyarakat ataupun bagi teks atau wacana, realiti, iaitu tentang alam semestanya (konsep kosmologi) dan tentang kejadian dan kewujudan diri manusia termasuk juga hakikat wujud itu sendiri (konsep ontologi) dan tentang nilai (konsep aksiologi), (Hashim Musa, 1995). Antara konsep penting dalam teori medan semantik ialah kata fokus, kata kunci, jalinan perkaitan makna dan lingkungan konsepsi yang dapat menubuhkan satu medan semantik untuk menjelaskan secara keseluruhan makna sesuatu ungkapan. Sehubungan dengan

itu, kajian ini dijalankan adalah untuk melihat penggunaan leksis gender dalam novel A. Samad Said menggunakan pendekatan medan semantik. Daripada leksis gender tersebut akan dikelaskan kepada kata fokus, kata kunci dan jalinan perkaitan medan semantik yang ada dalam novel A. Samad Said menggunakan pendekatan medan semantik.

PENYATAAN MASALAH

Kajian yang berkaitan leksis atau leksikal lebih terarah kepada variasi bahasa, kepelbagaian leksikal, perbezaan leksikal, namun kajian yang memfokuskan leksis gender masih lagi kurang dijalankan. Kajian mengenai leksis gender ini amat penting kerana penggunaan kata rujukan yang merujuk kepada sesuatu gender akan mempengaruhi keberkesanan dan keharmonian komunikasi. Hal ini sejajar dengan kenyataan Nik Safiah Karim (2012) yang mengatakan bahawa penggunaan kata panggilan yang merujuk kepada gender paling kerap gagal dipatuhi sepenuhnya. Leksis 'kita' merupakan leksis yang paling banyak kesalahan penggunaan dalam komunikasi. Justeru itu, bertitik tolak daripada isu yang timbul, masalah yang dikenal pasti ialah penggunaan leksis kata panggilan meluas penggunaannya, namun pemahaman dan rujukan gender yang tepat masih kurang difahami. Sumber kekuatan masyarakat Melayu adalah melalui kesantunan yang dapat dijelmakan melalui penggunaan leksis gender yang tepat. Antara leksis gender yang terkandung dalam bahasa Melayu ialah leksis gender kekeluargaan, panggilan, kata sifat, gelaran dan sebagainya. Pada kebiasaannya, leksis gender ini ditonjolkan dalam komunikasi sama ada lisan atau tulisan, namun begitu, kata kunci yang mengelilingi fokus itu bukanlah sesuatu proses yang mudah kerana melibatkan banyak perkara tertentu yang mesti diberi perhatian. Masalah yang berkaitan dengan pemahaman sesuatu konsep berkemungkinan disebabkan kesukaran memahami maknanya secara menyeluruh, iaitu dari segi definisi, makna asasnya dan lapangan konteks. Ketidakfahaman mengenai kata fokus, kata kunci, jalinan perkaitan makna, bagi leksis gender menyebabkan keaburan kefahaman dan mungkin juga ketaksaaan serta kekeliruan pengertian terhadap leksis gender. Pengertian dan kefahaman yang sempurna terhadap leksis gender akan diperoleh apabila diketahui makna kata fokus, kata kunci yang berkaitan dan seterusnya medan semantik, iaitu lingkungan pengertian dan konsepsi bagi leksis gender.

OBJEKTIF KAJIAN

Dalam penyelidikan ini, terdapat dua objektif yang utama, iaitu;

1. Mengenal pasti kata fokus bagi lexis gender dalam novel A. Samad Said.
2. Menganalisis kata kunci yang mengelilingi setiap kata fokus yang dikenal pasti.

PERSOALAN KAJIAN

Dalam penyelidikan ini, terdapat dua persoalan kajian yang utama, iaitu;

1. Apakah kata fokus yang terdapat dalam lexis gender?
2. Bagaimanakah menganalisis kata kunci yang mengelilingi setiap kata fokus?

BATASAN KAJIAN

Dalam penyelidikan ini, penyelidik membataskan kajian kepada lexis gender sahaja. Daripada lexis yang terkandung dalam novel, penyelidik hanya membataskan dapatan kepada tujuh kategori lexis yang dikenal pasti menggunakan pengkategorian S. Nathesan (2010), iaitu kekeluargaan, bentuk panggilan, gelaran, kata sifat, kata ganti nama diri, kata nama, dan pekerjaan. Kategori yang dikenal pasti ini kemudiannya akan dijadikan sebagai kata fokus yang akan menjadi elemen penting dalam objektif satu. Kemudiannya, setiap kata fokus ini akan dikelilingi oleh kata kunci mengikut kategori masing-masing. Sebagai contoh, kata fokus kekeluargaan mengandungi kata kunci bapa, bapak, ayah, ibu, emak, mak cik, pak cik, abang dan sebagainya.

SOROTAN LITERATUR

Muhammad Luqman Ibnul Hakim Mohd Saad, Muhammad Saiful Anuar Yusoff, Zaitul Azma Zainon Hamzah, dan Muhammad Zaidi Zakaria (2017) menjalankan kajian yang bertajuk ‘Leksikal ‘Sinonim’ dalam al-Quran: Satu Analisis Fungsi dan Kesan Semantik’ mendapati bahawa setiap leksikal sinonim dalam kajian ini mendokong perincian

maksud yang khusus dan bukan sinonim. Sinonim merupakan salah satu fenomena linguistik yang menjadi perbincangan dalam kalangan ahli bahasa terutama isu kewujudannya dalam teks al-Quran. Perkara tersebut menyebabkan sebilangan sarjana mengemukakan kategori dan ciri tertentu mengenai sinonim berdasarkan pandangan dan hujah masing-masing. Lanjutan daripada itu, kajian kualitatif ini memaparkan beberapa leksikal ‘sinonim’ (LS) menurut perbincangan Himadah Muhammad (2007). Objektif kajian adalah untuk mengenal pasti fungsi dan kesan semantik leksikal terhadap konteks ayat. Di samping itu, kajian juga mengklasifikasi kekerapan perkataan mengikut analisis morfologi melalui kata dasar dan bentuk asal untuk menampakkan kategori semantik. Justifikasi pandangan daripada sarjana al-Quran juga diketengahkan sebagai validasi tafsiran. Kajian ini menerapkan teori Analisis Komponen Makna (AKM) sebagai panduan. Dapatan menunjukkan setiap LS dalam kajian ini mendokong perincian maksud yang khusus dan bukan sinonim. Ini kerana, LS yang wujud di dalam al-Quran mempunyai nilai kesempurnaan, fungsi dan kesan tersendiri. Pemilihan perkataan juga selaras dengan kepentingan, justifikasi dan konteks ayat. Justeru, perbincangan yang dijalankan diharap menjelaskan konsep dan hubungan semantik antara leksikal sebagai asas untuk mengetengahkan peranannya secara linguistik, terutamanya dalam al-Quran.

Kajian yang dijalankan oleh Siti Farida Salleh, Yazid Yahya, Mary Fatimah Subet, dan Muhammad Zaid Daud (2020) bertajuk ‘Analisis Semantik Leksikal Dalam Novel *Sangkar* karya Samsiah Mohd. Nor’ mendapati bahawa kekerapan dan peratusan jumlah semantik leksikal mencatatkan nilai frekuensi 1019 (100%) leksikal sahaja. Namun, melalui novel tersebut hanya terdapat semantik leksikal separa yang terdiri daripada; antonim – 442 (43.37%), sinonim – 218 (21.39%), meronim – 185 (18.15%) dan hiponim – 174 (17.07%). Dapatan kajian ini mendapati bahawa melalui pendekatan semantik leksikal ini adalah mungkin untuk mengklasifikasikan kumpulan leksikal yang berbeza menjadi kumpulan makna yang sama. Novel merupakan salah satu medium komunikasi bukan lisan yang ingin disampaikan oleh pengarang kepada pembaca. Melalui pembacaan novel ini, pembaca dapat mengalami pelbagai emosi sama ada sedih, gembira, atau teruja. Oleh itu, hasil kajian ini adalah mengupas makna di sebalik novel berjudul “*Sangkar*” karya Samsiah Mohd. Novel yang diterbitkan pada tahun 2010 melalui penerbitan Alaf 21 Sdn. Bhd. Terdapat 248 halaman dan 26 bab untuk novel ini. Kajian ini adalah kajian

kualitatif yang terdiri daripada analisis kandungan teks beranotasi dan juga pendekatan kuantitatif sederhana untuk mencari frekuensi dan kerumitan leksikal dalam novel *Sangkar* ini. Untuk menganalisis novel ini pengkaji mengaplikasikan pendekatan semantik leksikal. Melalui pendekatan semantik leksikal ini adalah mungkin untuk mengklasifikasikan jenis leksikal menjadi sinonim, antonim, hiponim, polisemik, homonim, homofon, homograf, metonim dan meronim.

Kajian yang bertajuk ‘Kata Kerja dan Hubungan Leksikal dalam Iklan Produk Kecantikan Wanita’ dijalankan oleh Indirawati Zahid (2019) mendapati bahawa kajian ini memperlihatkan antara kata kerja yang lazim digunakan dalam iklan kecantikan muka adalah “mencerah/mencerahkan”, “merawat”, “membantu” dan “melembap/melembapkan”. Hubungan leksikal yang terbentuk daripada kekerapan kata kerja yang digunakan membentuk lapan kelompok sinonimi dan tiga kelompok antonimi. Pengiklan memilih kata yang tepat dalam mempengaruhi khalayak sasaran dan bermakna positif sebagaimana yang dinyatakan oleh Leech (1966) dan Dyer (1982). Iklan komersial merupakan satu bentuk pembujukan dalam usaha mempengaruhi khalayak sasaran tentang pandangan atau keputusan membeli. Iklan produk kecantikan wanita merupakan salah satu daripadanya. Analisis dilakukan pada iklan dua jenama terkenal, iaitu D’HERBS dan Vida Beauty dengan memfokuskan analisis pada kata kerja yang digunakan dalam slogan dan keterangan produk kecantikan muka. Kajian ini bertitik tolak daripada kajian yang telah dilakukan oleh Leech (1966) tentang kata kerja yang lazim digunakan dalam iklan. Kajian ini mempunyai dua objektif, iaitu mengenal pasti kata kerja yang lazim digunakan dan menganalisis hubungan leksikal yang wujud pada kata kerja yang lazim digunakan. Terdapat empat metod yang diaplikasi, iaitu kajian pustaka, tangkap layar, analisis frekuensi dan analisis teks.

Indirawati Zahid dan Jasminerah Abdul Jalil (2019) menjalankan kajian yang bertajuk ‘Kata Kerja, Hubungan Leksikal dan Komponen Makna dalam Bahasa Iklan Kecantikan’ mendapati bahawa analisis memperlihatkan penggunaan kata kerja yang lazim disebabkan oleh faktor ketepatan makna dan kolokasi. Terdapat 18 kata kerja yang lazim dan membentuk lima kelompok hubungan leksikal, sinonimi. Kelima-lima kelompok kata sinonim ini akhirnya membentuk tiga komponen makna bersama, iaitu [-mencukupi], [+ada] dan [-ada]. Komponen makna bersama ini telah menjadi asas pemilihan kata kerja dalam bahasa iklan. Dalam konteks iklan produk kecantikan wanita

terdapat sejumlah kata kerja yang digunakan untuk mempengaruhi penggunaanya. Bagi memperlihatkan fungsi ini, analisis frekuensi, hubungan leksikal dan komponen makna kata kerja dilakukan pada slogan dan keterangan produk kecantikan dua syarikat ternama di Malaysia. Produk kecantikan tubuh, iaitu kecantikan dalam dan luaran dikumpulkan mulai bulan Julai sehingga September 2018. Jumlah keseluruhan kata kerja ialah 233 kata. Antara metod yang diaplikasi, ialah tangkap layar, analisis frekuensi dan analisis teks. Analisis ini mempunyai dua objektif, iaitu 1) mengenal pasti kata kerja yang lazim digunakan; dan 2) menganalisis hubungan leksikal dan komponen makna kata kerjanya. Pengenalpastian kata kerja yang lazim dalam iklan bertitik tolak daripada perbincangan Leech (1966) manakala komponen makna berasaskan Nida (1979).

Kajian yang bertajuk ‘Analisis Gender dalam Bahasa Melayu dari Sudut Leksikal dan Makna’ oleh Suhaidah Said, Siti Nurul Jannah Fital dan Nor Suhaila Che Pa (2015) mendapati bahawa kosa kata bahasa Melayu mempunyai leksikal gender, iaitu perkataan yang merujuk kepada jantina lelaki atau perempuan dan yang bersifat neutral, yakni yang tidak merujuk kepada lelaki atau perempuan. Hal ini dapat dikenal pasti dengan menggunakan kaedah analisis komponen makna. Bahasa merupakan satu alat yang digunakan oleh anggota masyarakat untuk berhubung. Penggunaan bahasa dipengaruhi oleh pelbagai unsur sosial yang mewujudkan pelbagai variasi bahasa dalam sesebuah komuniti bahasa. Gender merupakan salah satu aspek sosial yang dimaksudkan. Objektif kajian ini adalah untuk mengenal pasti, menghuraikan dan mengelaskan leksikal perempuan yang dikelompokkan dalam kategori kekeluargaan. Sebanyak 48 leksikal yang berdasarkan gender perempuan dalam kategori kekeluargaan telah diperoleh daripada *Kamus Dewan Edisi Keempat* (2005) sebagai sampel kajian. Sumber data bagi penggunaan leksikal perempuan diperoleh daripada korpus Dewan Bahasa dan Pustaka.

Pengaplikasian kajian menggunakan teori medan semantik telah dijalankan oleh T. Izutsu (1964) dalam kajiannya yang bertajuk ‘*God and Man in the Koran: Semantics of the Koranic Weltanschauung*’. Dalam kajian tersebut, beliau telah mengkaji secara mendalam pemaknaan yang ada dalam teks al-Quran yang berkaitan dengan *weltanschauung* pandangan alam semesta. Bagi setiap satu medan makna yang dianalisis telah ditentukan satu kata fokus yang menjadi inti utama penghuraian makna. Berdasarkan penelitian terhadap teks

al-Quran, beliau telah menubuhkan beberapa medan semantik tentang *weltanschauung* atau pandangan alam semesta. Contohnya, medan semantik yang menjelaskan konsep pemaknaan perkataan ‘iman’ dan ‘kufur’. Kata fokus ‘iman’ dikelilingi oleh sejumlah kata kunci yang mempunyai jalinan perkaitan maknanya. Kata kunci tersebut ialah ‘Allah’, ‘takhdib’, ‘tasdiq’, ‘isyan’, ‘islam’, ‘kufur’ dan ‘shukur’. Menurut T. Izutsu (1964) jalinan perkaitan makna antara kata kunci itu telah membentuk satu lingkungan konsepsi yang menjelaskan konsep pegangan dan kepercayaan, iaitu merujuk kepada makna yang ada dalam teks al-Quran yang berkaitan dengan *weltanschauung* atau pandangan alam semesta. Kata fokus ‘kufur’ dikelilingi sejumlah kata kunci yang mempunyai jalinan perkaitan maknanya. Kata kunci bagi kata fokus ini ialah ‘Allah’, ‘shirk’, ‘isyan’, ‘istikbar’, ‘zulm’, ‘dalal’, dan ‘fisq’. Makna bagi kata fokus ‘kufur’ berlawanan dengan makna bagi ‘iman’. Berdasarkan teks al-Quran yang dikaji daripada sudut *weltanschauung*, T. Izutsu (1964) menjelaskan perkataan ‘kufur’ sebagai tidak mempercayai atau mengingkari perintah Tuhan.

Kajian yang bertajuk ‘*The Mysticism of Hamzah Fansuri*’ oleh Syed M. Naquib Al-Attas (1970) telah menghuraikan secara mendalam berkaitan konsep kata fokus dan kata kunci dalam tiga karya utama Hamzah Fansuri, iaitu ‘Asrarul Arifin’, ‘Sharabul Asyiqin’ dan ‘al-Muntahi’. Berdasarkan kajian tersebut, beliau telah menubuhkan tiga medan semantik yang berpusatkan tiga kata fokus, iaitu ‘wujud’, ‘ada’ dan ‘diri’ bagi keseluruhan teks karya Hamzah Fansuri. Kata fokus bagi ‘wujud’ merupakan pemusatan makna bagi kata kunci yang mengelilinginya, iaitu tentang konsep ‘kewujudan’ atau kosmologi. Terdapat 17 kata kunci yang mengelilingi kata fokus ‘wujud’ telah dikenal pasti, iaitu ‘semata’, ‘keadaan’, ‘mengadakan’, ‘diadakan’, ‘ada’, ‘bekas’, ‘kelakuan’, ‘sendiri’, ‘diri’, ‘dijadikan’, ‘menjadikan’, ‘menjadi’, ‘jadi’, ‘nyata’, ‘kenyataan’, ‘kelengkapan’ dan ‘lengkap’. Kata fokus ‘ada’ pula merupakan pemusatan makna bagi kata-kata kunci yang mengelilinginya, iaitu tentang konsep ‘wujud’ atau ontologi. Menurut Syed M. Naquib Al-Attas (1970), beliau telah mengenal pasti sejumlah kata kunci yang mengelilingi kata fokus ‘ada’ berdasarkan ketiga-tiga teks karya Hamzah Fansuri yang dikaji. Kata kunci tersebut ialah ‘Dhat’, ‘Huwiyyah’, ‘Sirr’, ‘Nafs’, ‘Shu’un’, ‘Ayn’, ‘Tajalliyat’, ‘Ta’ayyunat’, ‘Batin’, ‘Fana’, ‘Mutlaq’, ‘Mawjud’, ‘Zahir’, ‘Adam’, ‘Athar’, ‘Wujud’, ‘Mahiyah’, ‘Khalafa’, ‘Ijad’ dan ‘Abraza’. Syed M. Naquib Al-Attas (1970) menghuraikan setiap kata kunci itu secara mendalam dan beliau menyimpulkan bahawa kata

kunci mempunyai jalinan perkaitan makna yang berpusatkan kata fokus ‘ada’.

Berdasarkan sorotan kajian yang dinyatakan, jelas menunjukkan bahawa kajian-kajian yang berkaitan leksis gender hanya berkisar pada leksikal, makna dan komponen makna. Kajian yang mengarah atau memfokuskan pada leksis gender masih lagi kurang dijalankan. Begitu juga dengan kajian yang menggunakan medan semantik sebagai pendekatan utama. Oleh itu, kajian ini penting bagi mempertingkatkan pemahaman, pengetahuan mengenai leksis gender, kata kunci, kata fokus dan jalinan konsepsi.

METODOLOGI

Secara keseluruhannya, metodologi yang digunakan dalam kajian ini merangkumi kaedah kajian, kerangka teori, bahan kajian dan bentuk kajian. Kaedah yang digunakan dalam kajian ini adalah menggunakan kaedah analisis kandungan teks. Data yang dikenal pasti akan dianalisis kandungannya menggunakan teori Medan Semantik. Data leksis gender diperoleh melalui novel terpilih A. Samad Said, iaitu *Adik Datang* (2012), *Langit Petang* (1980), *Di Hadapan Pulau* (2000) dan *Sungai Mengalir Lesu* (2005).

KERANGKA TEORI

Bagi memastikan kesemua objektif dicapai, pengkaji menjalankan kajian berdasarkan teori medan semantik. Analisis medan semantik kebiasaannya digunakan untuk menghubungkan item leksikal dalam sesuatu medan. Matlamatnya adalah untuk melihat persamaan atau perbezaan antara item leksikal berkenaan. Berbeza dengan fitur semantik, iaitu matlamatnya adalah untuk mendapatkan fitur pembeza atau distingtif yang dapat menerangkan pelbagai makna sesuatu kata (Hatch & Brown, 1995). Dalam kajian ini, untuk penelitian serta penghuraian akan digunakan teori medan semantik sebagai konsep dasar. Parera (2004) mengatakan bahawa setiap kata dapat dikelompokkan sesuai dengan medan semantiknya. Dalam medan itu, setiap unsur yang berbeza didefinisikan dan diberi batas yang jelas sehingga tidak berlakunya pertindihan antara sesama makna. Medan semantik merupakan satu jaringan asosiasi yang rumit berdasarkan

persamaan, kontak/hubungan atau hubungan asosiasi (Rozita Che Rodi, 2013). Setiap medan semantik akan selalu bersepadanan antara sesama medan sehingga membentuk keutuhan bahasa yang tidak bertindihan.

Teori medan semantik juga merupakan satu pendekatan kajian yang dilakukan untuk melihat hubungan paradigmatic antara beberapa perkataan yang mempunyai pertalian antara satu sama lain. Ianya terdiri daripada sekumpulan butir leksikal yang maknanya saling berhubungan disebabkan kehadiran masing-masing dalam konteks yang serupa (Rozita Che Rodi, 2013). Pertalian ini wujud kerana perkataan itu berada dalam lingkungan konsepsi yang sama dan perkataan itu boleh digunakan untuk menjelaskan makna atau pengertian perkataan yang berhubungan. Melalui kajian medan semantik juga boleh dilakukan perbandingan antara bahasa yang berlainan untuk melihat bahasa-bahasa ini membahagikan sesuatu medan semantik tertentu. Syed M. Naquib al-Attas (1970) menegaskan bahawa dalam perbendaharaan kata sesuatu bahasa terdapat apa yang dinamakan sebagai medan semantik yang bertindihan antara satu sama lain. Jika medan semantik itu cukup besar, maka lapangan itu akan membentuk subperbendaharaan kata. Medan semantik mengandungi kata kunci yang mengelilingi satu kata kunci tertentu sebagai pusatnya, iaitu dinamakan kata fokus.

Kata kunci ialah sejumlah perkataan dalam perbendaharaan kata sesuatu bahasa atau sesuatu teks yang sangat kuat mempengaruhi pembentukan fikiran konsepsi masyarakat atau teks tersebut tentang realiti, kewujudan, kehidupan dan tentang nilai. Kata kunci bertindak sebagai kata fokus apabila perkataan itu menampakkan lapangan semantik yang ketara dan penting yang sangat rapat hubungannya dengan makna pusat perbendaharaan kata bahasa itu.

DAPATAN DAN PERBINCANGAN

Dalam objektif yang pertama ini, lexis gender yang diperoleh akan dikategorikan mengikut pengkategorian S. Nathesan (2008). Beliau telah mengelaskan lexis gender kepada tujuh kategori, iaitu kekeluargaan, bentuk panggilan, gelaran, pekerjaan, kata sifat, kata ganti nama diri dan kata nama am. Kategori yang diberikan ini akan dijadikan sebagai kata fokus bagi kata kunci yang mengelilinginya.

Pengkategorian lexis gender yang dijadikan kata fokus ini adalah bertujuan untuk melihat lexis gender yang digunakan oleh A. Samad Said dalam novelnya. Setiap lexis gender yang dijadikan sebagai kata fokus pula akan melihat kepada kata kunci yang dijadikan sebagai pertalian yang ada pada kata fokus dan kata kunci yang mengelilinginya. Kata fokus bagi setiap pengkategorian hanyalah melihat kepada lexis gender.

KATA FOKUS ‘KEKELUARGAAN’

Pengenalpastian kata fokus ditentukan berdasarkan kehadirannya yang paling kuat dalam pembentukan struktur pengkonsepsian bagi sesebuah masyarakat ataupun bagi sesebuah teks tentang realiti, dan tentang kajian dan kewujudan diri manusia (Hashim Musa, 1995). Sehubungan itu, kata fokus yang telah dikenal pasti adalah berdasarkan pengkategorian S. Nathesan (2008) mengenai lexis gender. Hasil dapatan yang diperoleh daripada keempat-empat novel ASS mendapati bahawa lexis gender yang digunakan merangkumi kata fokus kekeluargaan. Kata kunci yang terlibat dalam lexis gender kekeluargaan adalah seperti bapa, bapak, ayah dan sebagainya. Kata fokus kekeluargaan juga dapat dibahagikan kepada kekeluargaan asas dan kembangan. Setiap kata fokus ini juga dapat dibahagikan mengikut gender, iaitu lelaki, perempuan dan neuter.

1. Kekeluargaan asas

Asmah Haji Omar (2009) mengatakan bahawa keluarga asas terdiri daripada *pak*, *ayah*, *emak*, *abang*, *adik* dan *kakak*. Hal ini dapat dilihat pada data yang diperoleh seperti di bawah.

Data 1

“...Betul bapa kau pulang? Dia bertanya. “Betul?” Sakinah mengangguk-angguk. (SML: 155)

Data 2

...Ayahnya sendiri sudah pasti tidak akan kembali lagi – sudah bersemadi di tanah perkuburan di belakang surau... (AD: 2)

Data 3

...Dia telah dimarahi oleh Tuminah, kakaknya supaya jangan ke

sungai waktu hujan begini.

(SML: 2)

Data 4

...Di manakah Jabbar – adik bongsu ayahnya...

(LP: 94)

Daripada data yang diperoleh, penggunaan leksis gender yang merujuk kepada kekeluargaan asas mencatat jumlah yang besar. Hal ini demikian kerana penggunaan leksis gender yang diketengahkan oleh A. Samad Said adalah sangat baik bagi menunjukkan elemen kekeluargaan dalam novelnya.

Jadual 1

Kekerapan Penggunaan Leksis Gender Kekeluargaan Asas Lelaki

Novel/leksis	Bapa	Ayah	Bapak	Abang	Jumlah
AD	2	83	11	177	273
DHP	8	50	6	3	67
SML	12	12	1	26	51
LP	5	0	0	3	8
Jumlah	27	145	18	209	399

Jadual 2

Kekerapan Penggunaan Leksis Gender Kekeluargaan Asas Perempuan

Novel/leksis	Emak	Ibu	Kakak	Jumlah
AD	65	87	2	154
DHP	57	32	15	104
SML	118	15	10	143
LP	0	23	1	24
Jumlah	240	157	28	425

Jadual 3

Kekerapan Penggunaan Leksis Gender Kekeluargaan Asas Neuter

Novel/leksis	Adik
AD	45
DHP	17
SML	11
LP	8
Jumlah	71

2. Kekeluargaan kembangan

Dalam kekeluargaan kembangan, leksis gender yang digunakan dalam novel terpilih A. Samad Said antaranya adalah datuk, pak cik, mak cik, nenek, saudara, sepupu dan cucu. Sama juga halnya dengan kekeluargaan asas, kekeluargaan kembangan juga dipisahkan mengikut gender. Oleh yang demikian, kata fokus dan kata kunci yang terkandung akan lebih mudah dikenal pasti dan dianalisis. Perhatikan data di bawah yang mengandungi leksis gender kekeluargaan kembangan.

Data 5

...Tuk Marzuki, datuk Afidah pernah berjanji untuk membawanya ke pulau tersebut... (DHP: 2)

Data 6

...jangan ikut tabiat pak ciknya, Budin sentiasa kurang ajar, sentiasa tidak bertimbang rasa, sentiasa tidak bertanggungjawab... (DHP: 19)

Data 7

“...Jangan selalu dengar kata Mak cik Fiah. Jangan...jangan dengar juga kata Raof, perahu hilang...” (AD: 28)

Daripada jumlah yang diperoleh, leksis gender lelaki dilihat lebih banyak digunakan, iaitu leksis ‘datuk’ sebanyak 334 kekerapan, pakcik 100 kekerapan, mak cik 67, nenek 13. Gender neuter pula mencatat sebanyak 73, iaitu menerusi leksis gender cucu, saudara 11 kekerapan dan sepupu hanya satu, iaitu dalam novel DHP. Perhatikan jadual di bawah yang menunjukkan keseluruhan dapatan kekeluargaan kembangan.

Jadual 4

Kekerapan Penggunaan Leksis Gender Kekeluargaan Kembangan Lelaki

Novel/leksis	Datuk	Pak cik	Jumlah
LP	0	40	40
DHP	181	29	210
SML	0	2	2
AD	153	29	182
Jumlah	334	100	434

Jadual 5

Kekerapan Penggunaan Leksis Gender Kekeluargaan Kembangan Perempuan

Novel/leksis	Mak cik	Nenek	Jumlah
LP	16	0	16
DHP	33	1	34
SML	2	5	7
AD	16	7	23
Jumlah	67	13	80

Jadual 6

Kekerapan Penggunaan Leksis Gender Kekeluargaan Kembangan Neuter

Novel/leksis	Cucu	Saudara	Sepupu	Jumlah
LP	20	3	0	23
DHP	25	4	1	30
SML	17	2	0	19
AD	11	2	0	13
Jumlah	73	11	1	85

Kata Fokus ‘Panggilan’

Berdasarkan dapatan kajian yang diperoleh daripada novel A. Samad Said, lexis gender bentuk panggilan terbahagi kepada dua, iaitu bentuk panggilan formal dan tidak formal. Awang Sariyan (2007)

mengatakan bahawa bentuk panggilan formal merujuk kepada situasi atau konteks sesuatu majlis atau urusan yang berkaitan dengan pentadbiran kerajaan atau mana-mana pihak berkuasa dan institusi swasta dan pertubuhan. Beliau menambah suasana dan urusan tidak rasmi berkaitan dengan sesuatu yang lebih bersifat persendirian, peribadi dan tidak berkaitan kepentingan kerajaan dan institusi lain.

Panggilan Gender Lelaki

Dalam novel terpilih A. Samad Said menunjukkan bahawa penggunaan lexis ‘tuan’ digunakan secara kerap dan berulang-ulang, terutamanya untuk merujuk kepada mereka yang bergelaran ‘Syed’. Asmah Haji Omar (2009) mengatakan lexis ‘Tuan’ ditujukan kepada orang laki-laki yang bergelar ‘Syed’. Mokhtar Haji Mohd. Tohar dan Ahmad Fawzi M. Basri (2003) mengatakan bahawa panggilan hormat ‘Tuan’ digunakan untuk merujuk kepada mereka yang berjawatan/ bergelar Syed. Data yang diberikan di bawah menjelaskan mengenai kata fokus panggilan sama ada bersifat formal atau tidak formal yang diperoleh daripada novel A. Samad Said.

Data 8

“...Ana mewakili Tuan Syed Agil. Seperti Tuan Syed Agil juga, ana tiak rela siapa tu? Siapa tu?...”
(AD: 349)

Data 9

“...Jangan fikir begitu. Pak cik percaya dia sudah pun memaafkan engkau” kata Ariff, menepuk-nepuk perlahan bahu Zawiyah... (LP: 140)

Data 10

“...Dah abang kata jangan dirisaukan hal itu. Biar abang uruskan. Dia memang perasa budaknya. Dia tak sangka ayahnya akan hilang...”
(AD: 4)

Data 11

...Raihan berkata, “Betul juga kata Tuk Marzuki. Mustahillah tidak ada pekerjaan di kem tersebut...”
(DHP: 34)

Panggilan Gender Perempuan

Berdasarkan dapatan, lexis gender kakak, mak dan mak cik merupakan bentuk panggilan yang paling menonjol dan paling banyak

digunakan berbanding dengan leksis mek. Perhatikan data di bawah yang menggunakan leksis gender panggilan perempuan.

Data 12

“...Kan kakak dah kata, jangan ke sungai masa hujan. Berapa kali kakak dah kata. Tahu tak sungai tu selalu makan orang?” (SML: 7)

Data 13

“...Mak jangan nangis, mak...” kata Zalifah, menangis. (AD: 335)

Panggilan Gender Neuter

Leksis gender neuter bentuk panggilan yang dikenal pasti daripada novel A. Samad Said ialah leksis wak seperti yang terdapat pada data di bawah.

Data 14

“...Aizam menangis bila **Wak** Keroyok mati...” (AD: 341)

Kata Fokus ‘Gelaran’

Daripada dapatan yang diperoleh, leksis gender gelaran terbahagi kepada dua, iaitu;

- i. gelaran yang diwarisi
- ii. gelaran pencapaian.

Gelaran yang diwarisi pula terbahagi kepada tiga, iaitu;

- i. gelaran daripada keturunan pemerintah,
- ii. keturunan orang besar dan
- iii. keturunan Nabi Muhammad SAW.

Gelaran berdasarkan pencapaian pula terbahagi kepada empat, iaitu;

- i. gelaran yang diberi oleh kerajaan,
- ii. pencapaian akademik,
- iii. pertubuhan profesional dan
- iv. keagamaan.

Kebanyakan gelaran diwarisi dan pencapaian lebih bersifat neutral. Hanya gelaran ‘Dayang’, ‘Puteri’, ‘Syed’, ‘Syarifah’, ‘Lebai’, ‘Haji’, ‘Hajah’, ‘Ustaz’ dan ‘Ustazah’ yang khusus merujuk kepada gender lelaki dan perempuan. Akan tetapi, gender neuter yang lainnya akan berubah menjadi gender lelaki atau perempuan jika penambah jantina disertakan pada nama (S. Nathesan, 2008).

Kata Fokus ‘Jawatan/Pekerjaan’

Leksis gender yang terkandung dalam kategori jawatan/pekerjaan kebanyakannya merujuk kepada lexis neuter. Sama juga halnya seperti kata fokus gelaran, gender neuter akan berubah menjadi gender lelaki atau perempuan jika penambah jantina disertakan dalam nama (S. Nathesan, 2008). Daripada dapatan yang diperoleh, kata fokus jawatan/pekerjaan dapat dibahagikan kepada tiga, iaitu;

- i. Unit beruniform
- ii. Golongan profesional
- iii. Pekerjaan lain.

Kata Fokus ‘Kata Ganti Nama Diri’

Terdapat tiga bentuk kata ganti nama diri dalam bahasa Melayu, iaitu;

- i. Kata ganti nama diri pertama
- ii. Kata ganti nama diri kedua
- iii. Kata ganti nama diri ketiga

Berdasarkan dapatan yang diperoleh, penyelidik mendapati bahawa kata ganti nama diri ini tidak memfokuskan atau merujuk kepada sesuatu gender. Kesemua kata ganti nama diri merujuk kepada gender neuter, tetapi dibezakan mengikut kategori masing-masing.

Kata Fokus ‘Kata Nama’

Leksis yang berada dalam kategori ini merupakan lexis gender yang tidak tergolong dalam kategori yang lain seperti yang telah dinyatakan sebelum ini. Hasil penyelidikan mendapati bahawa lexis gender kata nama digunakan dalam novel A. Samad Said yang mendukung pemaknaan dan berfungsi dalam ayat. Sehubungan itu, kata nama ini mengandungi kepelbagaian kata kunci yang akan mengelilingi kata nama ini.

Kata Kunci yang Mengelilingi Setiap Kata Fokus

Kata kunci ialah sejumlah perkataan atau ungkapan yang terpenting dalam sesuatu perbendaharaan kata atau sesuatu bahasa atau dalam teks ataupun satu wacana yang sangat kuat mempengaruhi pembentukan fikiran konsepsi masyarakat itu ataupun teks itu tentang realiti, iaitu tentang kewujudan alam, kehidupan dan nilai (Rozita

Che Rodi, 2013). Dalam konteks kajian ini, kata kunci yang dikenal pasti adalah melalui novel terpilih A. Samad Said dan kata kunci yang menjadi fokus kajian ialah berkaitan lexis gender.

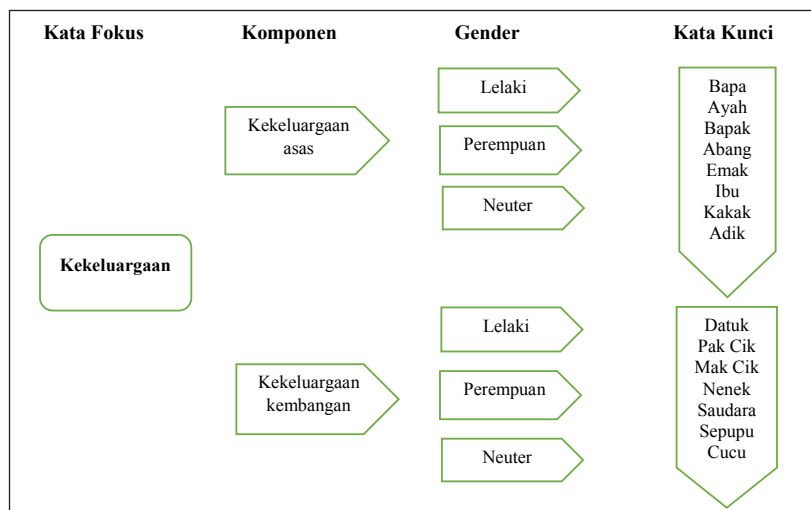
Kata kunci biasanya muncul lebih kerap berbanding perkataan lain. Dalam sesetengah keadaan, kata kunci yang mengelilingi satu kata fokus boleh hadir sebagai kata fokus pula dalam sesuatu medan semantik yang lain, jika kata kunci itu menjadi fokus penumpuan maknanya. Begitu juga halnya dengan kata kunci yang boleh menjadi kata kunci yang lain bagi kata fokus yang berbeza. Sebagai contoh, lexis gender ‘abang’ menjadi kata kunci bagi kata fokus kekeluargaan dan panggilan.

Kata Kunci ‘Kekeluargaan’

Dalam menganalisis kata kunci bagi kata fokus kekeluargaan, pengkaji menyelidik dan memahami perkataan yang merujuk kepada kekeluargaan. Dalam konteks kajian ini, yang menjadi keutamaan hanyalah lexis gender yang merujuk kepada istilah kekeluargaan. Oleh yang demikian, perhatikan Rajah 1 untuk memahami kata fokus dan kata kunci bagi kekeluargaan.

Rajah 1

Kata Kunci Yang Terkandung Dalam Kata Fokus Kekeluargaan

Dalam kata fokus ‘kekeluargaan’, pengkaji telah mengenal pasti dua komponen yang penting dalam kekeluargaan, iaitu kekeluargaan asas dan kembangan. Seterusnya, melalui padanan kata fokus ‘kekeluargaan’ dengan dua komponen, iaitu kekeluargaan asas dan kembangan, pengkaji mengenal pasti kata kunci yang terkandung dalam elemen atau kata fokus ‘kekeluargaan’. Berdasarkan kata fokus dan komponen yang dikenal pasti, pengkaji mendapati sebanyak 15 kata kunci yang terkandung dalam kata fokus. Kata kunci yang dikenal pasti ini merangkumi lexis gender lelaki, perempuan dan neuter. Kata kunci yang diperoleh ini adalah berdasarkan novel terpilih A. Samad Said yang dijadikan sebagai bahan kajian utama dalam penyelidikan ini.

Rasional pemilihannya adalah kerana kata kunci yang dikenal pasti berkait rapat dengan kata fokus kekeluargaan. Pemilihan kata kunci ini adalah berdasarkan penggunaan lexis gender yang terdapat dalam novel A. Samad Said. Kata kunci yang dinyatakan adalah kata kunci yang digunakan oleh A. Samad Said dalam novel terpilih. Jika dilihat kepada aspek kekeluargaan dalam masyarakat Melayu, pastinya kata kunci lebih meluas dan banyak. T. Izutsu (1964) mengatakan bahawa penentuan setiap kata kunci yang jelas dari segi keutamaan dan kepentingannya dalam lingkungan konsepsi yang menerangkan kata fokus bagi lexis gender. Pemerhatian terhadap kata kunci bagi kekeluargaan adalah berdasarkan lexis gender lelaki, perempuan dan neuter. Bagi kata fokus kekeluargaan, kata kunci yang dikenal pasti hanyalah kata kunci yang merujuk kepada kekeluargaan dan menyentuh kepada lexis gender lelaki, perempuan dan neuter.

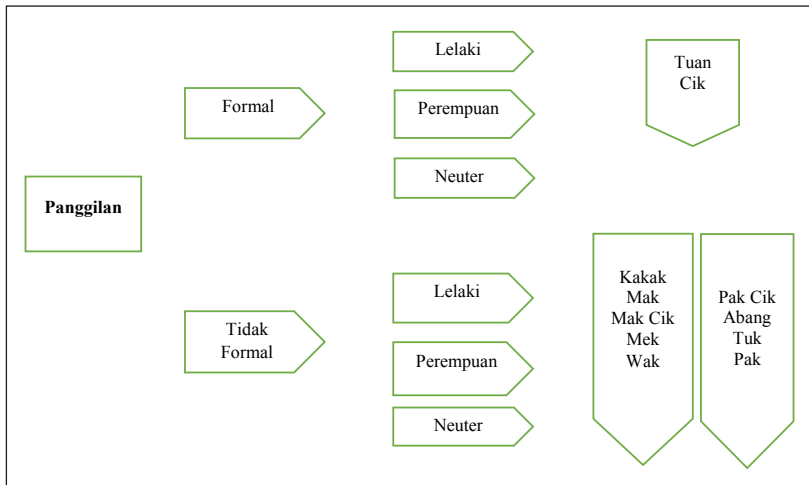
Kata Kunci ‘Panggilan’

Dalam kata fokus ‘panggilan’, pengkaji telah mengenal pasti dua bentuk panggilan, iaitu bentuk panggilan formal dan tidak formal. Awang Sariyan (2007) mengatakan bentuk panggilan formal merujuk kepada situasi atau konteks sesuatu majlis atau urusan yang berkaitan dengan pentadbiran kerajaan atau mana-mana pihak berkuasa dan institusi swasta dan pertubuhan. Bentuk panggilan tidak formal suasana dan urusan tidak rasmi berkaitan sesuatu yang bersifat persendirian. Berdasarkan pecahan ini, bentuk panggilan tersebut dibahagikan pula kepada gender. Melalui padanan kata fokus ‘panggilan’ dengan dua jenis bentuk panggilan, maka pengkaji telah mengenal pasti terdapat 11 kata kunci, iaitu tuan, cik, pak cik, abang, tuk, pak, kakak, mak,

mak cik, mek dan wak. Penjelasan mengenai kata kunci bagi kata fokus ‘panggilan’ adalah seperti pada rajah 2.

Rajah 2

Kata Kunci Yang Terkandung Dalam Kata Fokus ‘Panggilan’

Seterusnya, pada rajah 2 ialah padanan kata fokus ‘panggilan’ dengan dua komponen penting, iaitu formal dan tidak formal. Daripada komponen ini dapat dikelaskan kepada gender, iaitu lelaki, perempuan dan neuter. Daripada gender inilah kata kunci bagi kata fokus ‘panggilan’ dapat dikenal pasti. Berdasarkan konteks kajian ini, kata kunci yang terkandung pada kata fokus adalah sebanyak 11 kata kunci yang merangkumi dua komponen dan lexis gender. Faktor komponen dan lexis gender inilah yang memainkan peranan penting dalam penentuan kata kunci. Hal ini demikian kerana kedua-dua elemen tersebut dijadikan asas untuk pemilihan kata kunci yang mengelilingi kata fokus.

Kewajaran pemilihan kesemua kata kunci tersebut sebagai yang utama bagi mendasari kata fokus ‘panggilan’ adalah kerana kesemua kata kunci tersebut merupakan bentuk panggilan masyarakat Melayu yang dipaparkan oleh A. Samad Said dalam novel terpilih. Bentuk panggilan yang dinyatakan ini merupakan bentuk panggilan yang digunakan dalam novel. Jika diperhatikan, bentuk panggilan ini juga ada kaitan dengan kata fokus ‘kekeluargaan’ seperti kata kunci

abang, pak cik, kakak, mak, dan makcik. Menurut Hashim Musa (2001) kata kunci yang mengelilingi satu-satu kata fokus tidak terhad penggunaannya. Boleh jadi kata kunci yang terkandung dalam satu kata fokus, terkandung juga pada kata fokus yang lain. Begitu juga halnya, satu-satu kata kunci boleh menjadi kata fokus. Oleh yang demikian, kata kunci yang terkandung dalam kata fokus ‘panggilan’ ini diperoleh berdasarkan konteks ayat yang digunakan, begitu juga halnya dengan kata fokus ‘kekeluargaan’. Jadinya, kata kunci bagi kata fokus ‘panggilan’ merupakan kata kunci yang bertindan dengan kata fokus ‘kekeluargaan’. Kesemua kata kunci yang dipaparkan ini menunjukkan dan mencerminkan sifat kebudayaan masyarakat Melayu yang wujud dalam kepelbagaian bentuk panggilan. Hal ini kerana setiap satunya menjelaskan bahawa pembentukannya adalah berkaitan dengan nilai kesantunan yang tinggi semasa berkomunikasi dengan orang yang lebih tua dan menyapa seseorang dengan panggilan yang baik dan santun.

Melalui proses penyenaraian dan pengenalanpastian pada rajah 2, dapatlah disimpulkan bahawa penentuan kata kunci tersebut dilakukan melalui proses menelusuri kesemua komponen dan lexis gender yang digunakan oleh A. Samad Said dalam novel terpilihnya. Oleh yang demikian, pengkaji telah mengenal pasti 11 kata kunci yang telah dinyatakan pada rajah 2 sebagai asas atau dasar yang membentuk kata fokus lexis gender ‘panggilan’. Kata kunci tersebut termasuklah kata kunci yang terdapat pada kata fokus ‘kekeluargaan’.

Kata kunci ‘Gelaran’

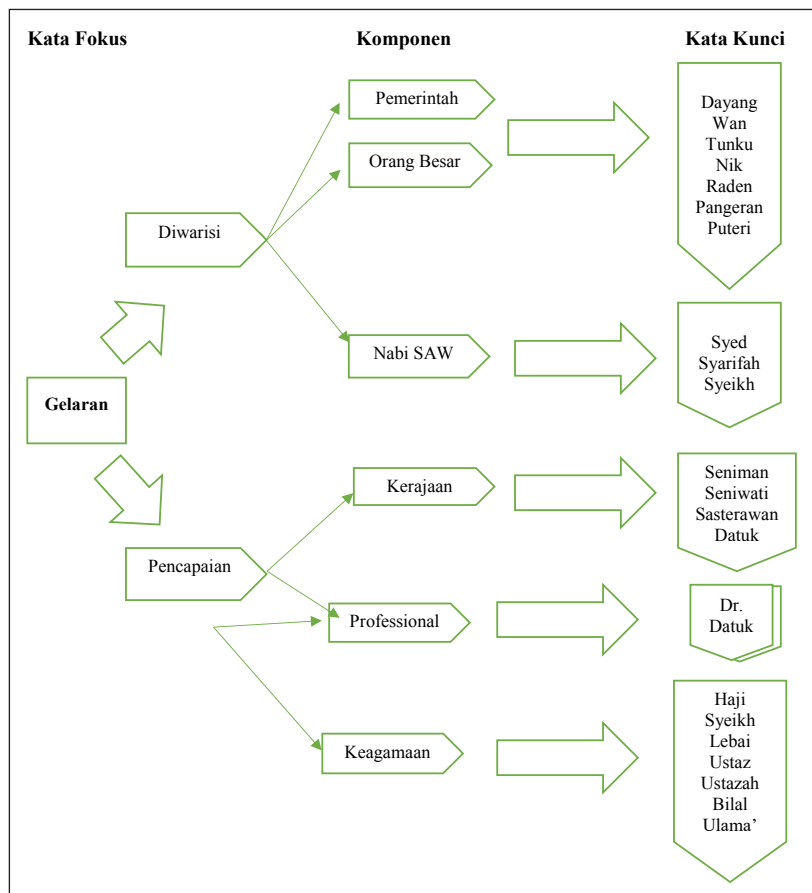
Daripada dapatan yang diperoleh, lexis gender gelaran terbahagi kepada dua, iaitu gelaran diwarisi dan gelaran pencapaian. Gelaran yang diwarisi terbahagi kepada tiga, iaitu gelaran keturunan pemerintah, keturunan orang besar dan keturunan Nabi Muhammad SAW, manakala gelaran berdasarkan pencapaian terbahagi kepada empat. Yang pertama ialah gelaran daripada kerajaan negeri atau persekutuan, pencapaian akademik, pertubuhan profesional dan keagamaan (Asmah Haji Omar, 2008).

Kebanyakan gelaran pemerintahan lebih bersifat neutral. Hanya gelaran ‘Dayang’ dan ‘Puteri’ yang khusus merujuk kepada gender perempuan. Namun, gender neuter akan berubah menjadi gender lelaki atau perempuan jika penambah jantina disertakan pada nama (S.

Nathesan, 2008). Daripada penjelasan dan komponen yang dinyatakan, jelaslah diketahui bahawa kata fokus ‘gelaran’ ini mempunyai banyak pecahan dan mengandungi kata kunci yang lebih besar dan khusus. Gelaran yang digunakan oleh A. Samad Said menunjukkan bahawa dalam budaya Melayu memaparkan kepelbagaian lapisan masyarakat sama ada golongan bangsawan, cendekiawan, pemerintah atau golongan rakyat biasa. Dengan adanya gelaran ini, menunjukkan bahawa terdapat perbezaan keturunan. Perhatikan rajah 3 yang menunjukkan kata fokus, komponen, lexis gender dan kata kunci bagi kata fokus ‘gelaran’.

Rajah 3

Kata Kunci Bagi Kata Fokus ‘Gelaran’

Rajah 3 menunjukkan komponen yang terdapat pada kata fokus dan kata kunci yang terjelma melalui pengkategorian dan pengenalpastian daripada novel terpilih A. Samad Said. Pemilihan kata kunci bagi kata fokus ‘gelaran’ adalah berdasarkan lexis gender yang menjadi asas kepada pemilihan tersebut. Pengkaji mengenal pasti komponen bagi kata fokus ‘gelaran’, iaitu gelaran yang diwarisi dan gelaran pencapaian. Kedua-dua komponen tersebut kemudiannya dibahagikan kepada tiga dan empat bahagian. Berdasarkan komponen inilah pengenalpastian kata kunci menjadi mudah. Hal ini demikian kerana pemilihan atau pengklasifikasian komponen akan membolehkan pengkaji memahami dan mengenal pasti kata kunci yang wujud pada kata fokus ‘gelaran’.

Berdasarkan pemerhatian yang telah dijalankan, pengkaji mengenal pasti sebanyak 21 kata kunci yang terkandung dalam kata fokus ‘gelaran’. Hal ini menunjukkan jumlah yang tinggi berbanding kata kunci yang terdapat dalam kata fokus ‘kekeluargaan’ dan ‘panggilan’. Jika diamati, novel yang dihasilkan oleh A. Samad Said, novel tersebut berkisarkan peperangan, namun yang mengejutkan ialah kata kunci yang terdapat pada kata fokus ‘gelaran’ melebihi kata kunci yang terdapat dalam kata fokus ‘kekeluargaan’ dan ‘panggilan’. Hal ini menunjukkan bahawa A. Samad Said memaparkan kepelbagaian keturunan yang terdapat dalam masyarakat Melayu (Norazit Selat, 2007).

Melalui padanan kata fokus ‘gelaran’ dengan dua komponen asas, pengkaji mengenal pasti 21 kata kunci seperti yang terdapat pada rajah 3. Pemilihan kesemua kata kunci adalah berdasarkan kewajaran bahawa melalui proses ‘gelaran’, maka akan wujudlah kesantunan dalam masyarakat yang dapat dipaparkan melalui panggilan hormat berdasarkan gelaran yang diperoleh. Dengan pemaparan kepelbagaian gelaran ini, secara tidak langsung akan mendidik masyarakat untuk bersantun dalam ujaran di samping dapat menyerlahkan keistimewaan budaya Melayu melalui gelaran.

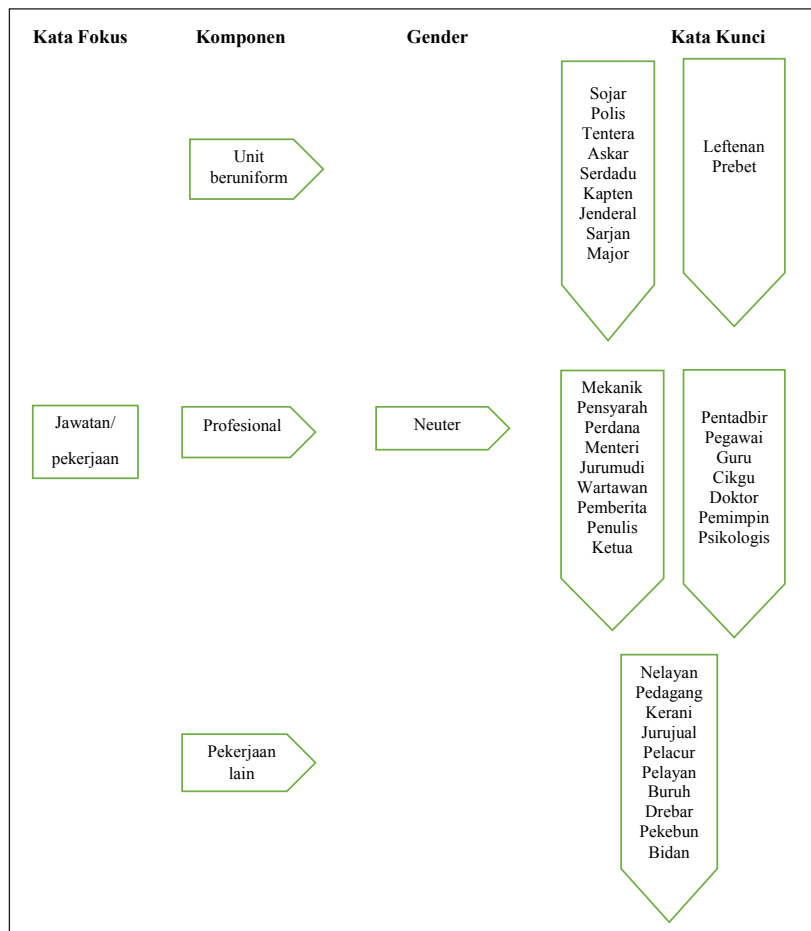
Kata Fokus ‘Jawatan/Pekerjaan’

Hasil dapatan kajian, pengkaji mendapati bahawa dalam penggunaan lexis gender terdapatnya lexis yang merujuk kepada jawatan/pekerjaan. Hasil penelitian, pengkaji mendapati kata kunci yang mengelilingi kata fokus ‘jawatan/pekerjaan’. Setiap kata fokus dikelaskan mengikut komponennya tersendiri. Komponen yang

dimaksudkan ialah jawatan/pekerjaan beruniform, profesional dan pekerjaan lain. Dalam kata fokus ‘jawatan/pekerjaan’, gender yang digunakan atau yang dirujuk hanyalah gender neuter. Hal ini berbeza dengan kata fokus yang lain yang melibatkan ketiga-tiga gender. Penggunaan gender yang hanya merujuk kepada gender neuter adalah disebabkan jawatan/pekerjaan yang dipaparkan tidak merujuk atau khusus pada satu gender sahaja. Hal ini menunjukkan bahawa pekerjaan yang ada boleh diisi atau boleh dilakukan oleh gender lelaki dan perempuan. Perhatikan rajah 4 yang menjelaskan mengenai komponen dan kata kunci bagi kata fokus ‘jawatan/pekerjaan’.

Rajah 4

Kata Kunci Yang Terkandung Dalam Kata Fokus ‘Jawatan/Pekerjaan’

Dalam kata fokus ‘jawatan/pekerjaan’, pengkaji telah mengenal pasti tiga komponen penting dalam penentuan kata kunci. Melalui padanan kata fokus dengan komponen tersebut, pengkaji mengenal pasti gender yang digunakan bagi merujuk kepada komponen, kata fokus dan kata kunci. Berdasarkan pengenalanpastian kata kunci, jelas menunjukkan bahawa A. Samad Said memaparkan kepelbagaian latar belakang masyarakat dalam novelnya. Hal ini dapat dilihat melalui penggunaan kata kunci yang dikenal pasti bagi kata fokus ‘jawatan/pekerjaan’.

Rasional pemilihan kata kunci ini adalah kerana kata kunci yang dikenal pasti berkait rapat dengan latar belakang masyarakat Melayu yang secara keseluruhannya diwarnai dengan pelbagai pekerjaan. Pengenalanpastian kata kunci melalui padanan kata fokus ‘pekerjaan/jawatan’ dengan senarai tiga komponen telah diperturunkan pada rajah 4. Melalui rajah 4 tersebut, pengkaji telah mengenal pasti padanan kata fokus ‘jawatan/pekerjaan’ dengan tiga komponen penting, iaitu unit beruniform, profesional dan pekerjaan lain. Melalui padanan kata fokus ‘jawatan/pekerjaan’ dengan tiga komponen yang dikenal pasti, pengkaji akhirnya mengenal pasti 37 kata kunci berdasarkan gender neuter. Kata kunci yang terdapat pada kata fokus ‘jawatan/pekerjaan’ adalah seperti yang terdapat pada rajah 4. Pemilihan kata kunci tersebut adalah berdasarkan kewajaran bahawa jawatan/pekerjaan yang digunakan dalam novel, maka dengan ini akan menghasilkan kepelbagaian jawatan atau pekerjaan. Pemaparan kepelbagaian jawatan atau pekerjaan ini menggambarkan bahawa A. Samad Said memaparkan realiti sebenar masyarakat pada zaman tersebut. Kewajaran realisme A. Samad Said ini dapat menjelaskan kata fokus yang diketengahkan olehnya. T. Izutsu (1964) mengatakan bahawa kata fokus wujud apabila terdapatnya kumpulan atau lapangan leksikal yang saling berhubungan dan mempunyai pengertian yang sama berpusatkan kata fokus. Oleh itu, kata fokus dan kata kunci yang dinyatakan ini mempunyai hubungan yang saling berkait dan mempunyai pengertian yang sama dalam satu kata fokus.

Pembentukan kata kunci ini juga bertindan dengan kata kunci bagi ‘panggilan’. Leksis seperti ‘cikgu’, ‘kapten’, ‘jeneral’, ‘doktor’, ‘sarjan’, ‘mejar’ bukan hanya berfungsi sebagai jawatan atau pekerjaan, namun lexis ini juga bertindak sebagai kata panggilan atau sapaan. Syed M. Naquib Al-Attas (1970) mengatakan bahawa

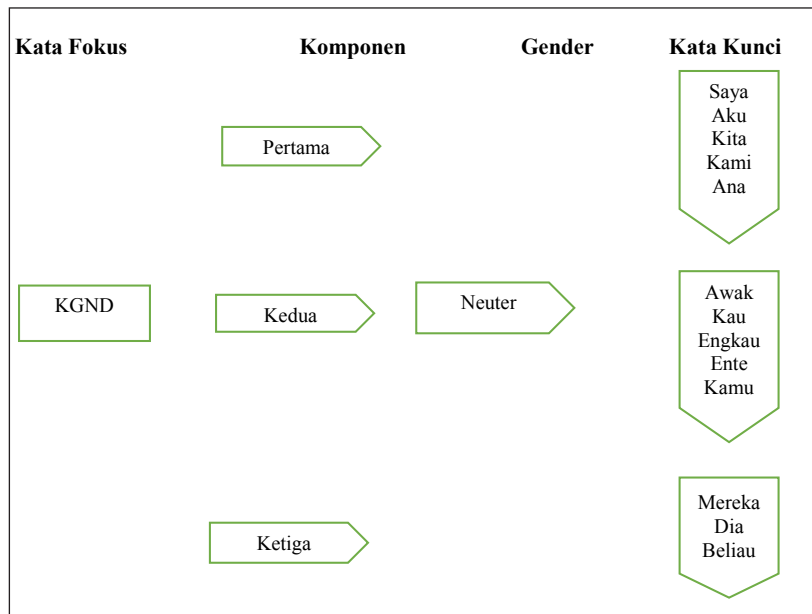
kata kunci dalam satu-satu kata fokus tidak bersifat kekal. Adakalanya kata kunci bagi sesuatu leksikal berperanan sebagai kata fokus bagi kata kunci yang lain dan ada juga bertindak sebagai kata kunci bagi kata fokus yang lain. Kata kunci yang dimiliki oleh sesuatu leksikal kata fokus mempunyai peranan lain bagi kata fokus yang lain. Hal ini menunjukkan bahawa kata kunci akan berbeza peranan terhadap kata fokus yang mempunyai perkaitan makna dengan kata kunci tersebut.

Kata Fokus ‘Kata Ganti Nama Diri’

Terdapat tiga bentuk kata ganti nama diri (seterusnya KGND) dalam bahasa Melayu. KGND yang dikenal pasti ialah KGND pertama, kedua dan ketiga. Dalam aspek KGND ini, gender yang terlibat hanyalah gender neuter kerana KGND dalam bahasa Melayu tidak merujuk kepada gender lelaki mahupun perempuan secara khusus seperti bahasa Inggeris, iaitu ‘*she*’, ‘*he*’. Perhatikan rajah 5 yang menunjukkan KGND, komponen dan kata kunci yang diperoleh daripada bahan kajian.

Rajah 5

Kata Fokus ‘KGND’, Komponen dan Kata Kunci

Rajah 5 menunjukkan kata fokus, komponen dan kata kunci yang dikenal pasti dalam novel terpilih A. Samad Said. Padanan kata fokus dengan komponen memudahkan pengkaji untuk mengenal pasti kata kunci yang terkandung dalam kata fokus. Senarai komponen tersebut ialah KGND pertama, kedua dan ketiga. Berdasarkan padanan tersebut, kata kunci yang dikenal pasti adalah sebanyak 13 kata kunci seperti yang dipaparkan pada rajah 5.

Justifikasi pemilihan kata kunci adalah berdasarkan proses penggantian kata ganti nama bagi menggantikan nama seseorang. Dengan adanya penggunaan KGND ini, secara tidak langsung akan melahirkan masyarakat yang santun semasa bertutur mahupun melalui penulisan. Keadaan ini akan membawa masyarakatnya membezakan penggunaan KGND yang betul semasa berkomunikasi dengan seseorang sama ada yang mempunyai kedudukan yang lebih tinggi atau sebaliknya. Penggunaan KGND ini secara tidak langsung akan melahirkan masyarakat yang santun dan dapat mencerminkan keperibadian seseorang. Kesemua ciri yang dinyatakan pada rajah 5 memperlihatkan bahawa penggunaan KGND yang terbentuk dalam masyarakat Melayu ialah hasil penerapan sempurna yang diterima oleh masyarakatnya (Rozita Che Rodi, 2013).

Kesemua kata kunci yang telah diuraikan membuktikan bahawa sifat keperibadian masyarakat Melayu juga turut dikaitkan dengan pengisian ilmu dalam dirinya. Syed M. Naquib Al-Attas (1988) mengatakan bahawa penegasan, iaitu kefahaman tentang ilmu dan sumbernya yang pelbagai itu dijadikan sebahagian perkara penting bagi orang Islam. Dalam konteks kajian ini, ilmu yang dimaksudkan ialah sesuatu amalan yang berkaitan dengan pembentukan sifat peribadi melalui penggunaan kata yang santun terutamanya melalui KGND (Rozita Che Rodi, 2013). Penggunaan KGND yang betul dan tepat menurut situasi akan memudahkan dan mengharmonikan komunikasi. Pemahaman mengenai penggunaan KGND yang betul menurut situasi yang tepat juga menuntut penggunaanya untuk berilmu. Sifat terpuji yang terpancar melalui ujaran santun mencerminkan keperibadian masyarakat Melayu. Hashim Musa (2001) mengatakan bahawa keperibadian masyarakat Melayu ditandai oleh sesuatu proses menilai atau mengambil kira sesuatu standard atau ukur tara dan prinsip yang digunakan untuk mempertimbangkan nilai (*worth*) sesuatu benda, perkara, perbuatan, tingkah laku, kejadian dan keadaan, sama ada baik, benar, patut dan indah. Oleh yang demikian,

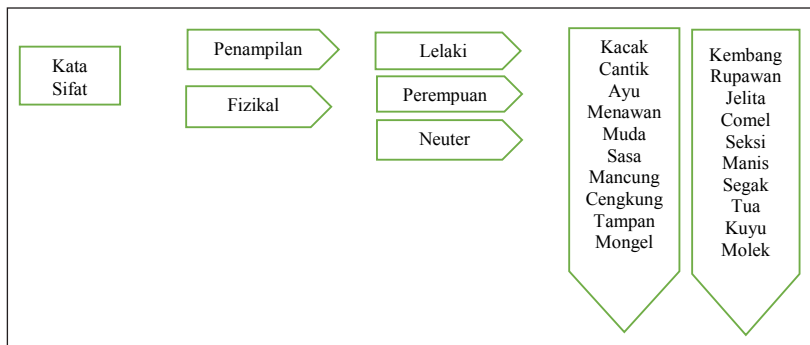
kesemua kata kunci yang dikenal pasti menunjukkan budaya dan keunikan masyarakat Melayu dalam mengekspresikan diri di samping memuliakan orang lain.

Kata Fokus ‘Kata Sifat’

Berdasarkan dapatan yang diperoleh, pengkaji mendapati bahawa kata sifat atau adjektif banyak digunakan untuk menghuraikan perwatakan seseorang. Dalam konteks kajian ini, kata sifat yang dikenal pasti mewakili atau merujuk kepada gender lelaki, perempuan dan neuter, namun ada sedikit perbezaannya, iaitu lexis gender yang digunakan tidak hanya merujuk kepada gender, tetapi lexis yang digunakan juga merujuk kepada peringkat umur. Sebagai contoh, lexis ‘cantik’ digunakan bagi merujuk kepada perempuan dan wanita, tidak merujuk kepada bayi perempuan atau kanak-kanak. Lexis ‘comel’ merujuk kepada gender neuter, tetapi penggunaannya hanya merujuk kepada kanak-kanak atau budak. Lexis ‘comel’ tidak sesuai merujuk wanita dan perempuan remaja. Rajah 6 menunjukkan komponen dan kata kunci yang terdapat dalam kata fokus ‘kata sifat’.

Rajah 6

Komponen, Kata Kunci dan Gender yang Terdapat dalam Kata Fokus ‘Kata Sifat’

Berdasarkan rajah 6, dapat dijelaskan bahawa kata fokus dan komponen mempunyai padanan bagi memperoleh kata kunci. Padanan kata fokus dan dua komponen yang dikenal pasti, iaitu penampilan dan fizikal akan membantu pengkaji untuk menentukan kata kunci yang terdapat dalam lexis gender bagi kata fokus ‘kata sifat’. Berdasarkan

padanan tersebut, pengkaji memperoleh sebanyak 20 kata kunci bagi kata fokus 'kata sifat' seperti yang dijelaskan pada rajah 6.

Pemilihan 20 kata kunci tersebut adalah berdasarkan kata sifat yang digunakan oleh A. Samad Said dalam novel terpilihnya bagi menggambarkan atau menghuraikan fizikal atau penampilan watak. Keadaan ini menjelaskan lagi penggunaan kata sifat yang merujuk kepada gender. Dengan adanya penggunaan kata sifat dalam menghuraikan fizikal atau penampilan watak, pembaca akan mudah dan terimajinasi oleh penggunaan kata sifat yang dinyatakan. Kesemua kata kunci yang dinyatakan membuktikan bahawa sifat keperibadian masyarakat Melayu turut dikaitkan dengan penampilan dan fizikal. Pembentukan sifat serta peranan anggota masyarakat melalui proses penyifatan tersebut, maka ini akan melahirkan pola pelakuan secara berterusan yang membuahkan dalam bentuk 'adat' (Rozita Che Rodi, 2013). Peranan 'adat' dalam kehidupan masyarakat Melayu itu akhirnya dapat menjaga keharmonian dan 'kebajikan' dalam seluruh kehidupan individu dan bermasyarakat. Hal ini dapat dilihat bahawa peranan 'adat' yang ditonjolkan dalam kata kunci ini dapat mendidik masyarakat agar bersantun dalam komunikasi semasa menghuraikan atau menyifatkan penampilan atau fizikal seseorang. 'Kebajikan' yang ditonjolkan dalam penghuraian kata sifat ini pula mencerminkan kesantunan dapat memberikan input dan emosi yang harmoni dalam mengungkapkan dan menghuraikan sifat seseorang.

KESIMPULAN

Dengan adanya kajian yang dijalankan oleh pengkaji ini, diharapkan bidang pengkajian makna, khususnya yang membicarakan tentang lexis gender dan komponen terasnya akan menjadi tumpuan pembaca dan perhatian penyelidik seterusnya. Berdasarkan penilaian hasil analisis, kajian yang diperoleh menolak andaian bahawa pendekatan bidang medan semantik, khususnya kepada konsep kata fokus dan kata kunci hanya dilihat semata-mata kajian berkaitan makna asasnya sahaja. Tumpuan analisisnya mencakupi penghuraian jalinan perkaitan makna setiap kata kunci dan kata fokus yang membawa kepada pembentukan lingkungan konsepsi dan sehingga kepada penubuhan medan semantik bagi sesuatu teks atau sesuatu wacana. Konsep kata kunci sebagai jumlah perkataan yang penting dalam sesuatu bahasa yang sangat kuat dalam menentukan pembentukan struktur pengkonsepsian bagi sesebuah masyarakat tentang realitinya,

iaitu tentang alam semestanya dan tentang kejadian dan kewujudan diri manusia termasuk juga hakikat wujud itu sendiri dan tentang nilai yang diketengahkan demi pemahaman yang mendalam tentang hakikat semantik perkataan dan ungkapan dalam sesuatu bahasa. Pembentukan konsep kata kunci dan medan semantik sesuatu masyarakat bahasa berkait rapat dengan pembentukan pandangan alam atau '*worldview*' masyarakat.

Penginterpretasian dan penjelasan berhubung makna setiap istilah atau disebut kata kunci yang menunjangi komponen itu, sedikit sebanyak membantu masyarakat mengetahui bahawa fungsi sesuatu istilah sebagai cerminan hati budi masyarakat Melayu mencakupi segala aspek terutamanya kesantunan berbahasa. Setiap kata kunci yang dikenal pasti mendasari lexis gender diinterpretasi dan dirungkai maknanya berdasarkan makna asasnya. Dalam konteks kajian ini, pengkaji telah mengenal pasti 117 kata kunci berdasarkan enam kata fokus yang telah dinyatakan. Jumlah tertinggi adalah pada kata fokus 'jawatan/pekerjaan' dan yang paling rendah adalah pada kata fokus 'panggilan'.

PENGHARGAAN

Penulis ingin merakamkan penghargaan terima kasih kepada mereka yang terlibat secara langsung atau tidak langsung dalam penghasilan dan proses penerbitan makalah ini.

PENDANAAN

Penyelidikan ini tidak mendapat geran khusus daripada mana-mana agensi pembiayaan di sektor awam atau komersial.

SUMBANGAN PENGARANG

Kesemua bahagian dalam penulisan ini dihasilkan secara bersama oleh kedua-dua penulis makalah.

PERISYTIHARAN KONFLIK KEPENTINGAN

Penulis mengisytiharkan bahawa tiada konflik kepentingan bagi penyelidikan ini dan tiada potensi konflik kepentingan berkaitan dengan penyelidikan, penulisan, atau penerbitan artikel ini.

PERNYATAAN KETERSEDIAAN DATA

Data yang menyokong kajian tersedia dalam makalah ini.

RUJUKAN

- A.Samad Said. (2012). *Adik datang*. PTS Pop Sdn. Bhd.
- A.Samad Said. (2005). *Sungai mengalir lesu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- A.Samad Said. (2000). *Di hadapan pulau*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- A.Samad Said. (1980). *Langit petang*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Aminnudin Saimon. (2015). *Leksis gender dalam novel terpilih A. Samad Said*. Tesis Master yang tidak diterbitkan. Serdang: UPM.
- Asmah Haji Omar. (2009). *Nahu Melayu Mutakhir edisi kelima*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Awang Sariyan. (2007). *Santun berbahasa*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Hashim Musa. (2001). *Falsafah, logik, teori, nilai dan etika Melayu: Suatu pengenalan*. Kuala Lumpur: Akademi Pengajian Melayu dan Pusat Dialog Peradaban.
- Hashim Musa. (1995). Mencari ilmu yang benar: Pendekatan kajian berdasarkan kata-kata kunci utama. *Jurnal Akademi Sains Islam Malaysia (ASASI) – Kesturi*, 5 (2), 26-69.
- Hatch, E. M. & Brown, C. (1995). *Vocabulary, semantics and language education*. Cambridge University Press.
- Indirawati Zahid. (2019). Kata kerja dan hubungan leksikal dalam iklan produk kecantikan wanita. *Issues in Language Studies* 8, (1).

- Indirawati Zahid & Jasminerah Abdul Jalil. (2019). Kata kerja, hubungan leksikal dan komponen makna dalam bahasa iklan kecantikan. *International Journal of Language Education and Applied Linguistics (IJLEAL)*, 9 (2), 27-42.
- Izutsu, T. (1964). *God and man in the Koran: Semantics of the Koranic Weltanschauung*. Tokyo: Keio Institute of Cultural and Linguistic Studies, Keio University.
- Izutsu, T. (1959). *The structure of the ethical terms in the Koran: A study in semantics*. Tokyo: Keio Institute of Philological Studies, Keio University.
- Jos Daniel Parera. (1995). *Leksikon istilah pembelajaran bahasa*. Jakarta: Penerbit PT Gramedia Pustaka Umum
- Lyons, J. (1968). *Introductions to theoretical linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, J. (1981). *Language, meaning and context*. London: Fontana Paperback.
- Mokhtar Haji Mohd. Tohar & Ahmad Fawzi M. Basri. (2003). *Protokol di Malaysia: Tradisi dan amalan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Muhammad Luqman Ibnul Hakim Mohd Saad. (2017). Leksikal sinonim dalam Al Quran: Satu analisis fungsi dan kesan semantik. *Jurnal Linguistik*, 21 (1), 36 - 54.
- Nathesan, S. (2008). *Makna dalam bahasa Melayu (edisi kedua)*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Nik Safiah Karim. (2012). Kesantunan berbahasa dalam konteks pekerjaan: Perspektif Penggunaan Kata Ganti Nama. Dalam *Prinsip dan Aplikasi Kesantunan Berbahasa*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Norazit Selat. (2007). Masyarakat dalam Langit Petang. Dalam Siti Aisah Murad (Ed), *A. Samad Said dalam Esei dan Kritikan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Rozita Che Rodi. (2013). *Bahasa sebagai cerminan nilai hati budi Melayu dari sudut medan semantik*. Tesis PhD yang tidak diterbitkan. Serdang: UPM.
- Siti Farida Salleh, Yazid Yahya, Mary Fatimah Subet, Muhammad Zaid Daud. (2020). Analisis semantik leksikal dalam novel sangkar karya Samsiah Mohd. Nor. *Asian People Journal* 3 (1), 45-63.
- Suhaidah Said, Siti Nurul Jannah Fital & Nor Suhaila Che Pa. (2015). *Analisis gender dalam bahasa Melayu dari sudut leksikal dan makna*. Seminar Linguistik Kebangsaan 2014.

- Syed M. Naquib Al-Attas. (1970). *The mysticism of Hamzah Fansuri*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Syed M. Naquib Al-Attas. (1988). *The oldest known Malay manuscript: A 16th century Malay translation of Aqa'id of al-Nasafi*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Syed M. Naquib Al-Attas. (2001). *Risalah untuk kaum muslimin*. Kuala Lumpur: International Institute of Islamic Thought and Civilization (ISTAC).
- Ullmann, S. (1963). *The principles of semantics*. Oxford: Blackwell Paperback.